Tjele på tværs

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Medlemsblad nr. 1, 33. årgang 2026

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Marianne Lybek Witt Søndermarksvej13, Ørum , 8830 Tjele 25610087 Mariannewitt@hotmail.com	Formand
Karen Vesterby Meldgårdsvej 15, Rødding, 8830 Tjele 40640429 vesterby@godmail.dk	Næstformand
Per Vester Lærkevej 21, Ørum, 8830 Tjele 40486029 begtrup23@gmail.com	Kasserer, Arkivleder
Lis Jensen Flarupvej 14, Mollerup, 8830 Tjele 28438805 Flarupvej14@fibermail.dk	Sekretær
Jørgen Dalager Midgårdsvej 3, 8800 Viborg 23278928 nederskov@dalager.com	Tjele på Tværs
Jan Dalsgaard Johannesen Norupvej 8, Vammen, 8830 Tjele 86690905 jan.dalsgaard.johannesen@gmail.com	Medlem
Per Busk Sørensen Meldgårdsvej 47, Rødding, 8830 Tjele 30660296 perbusk@gmail.com	Medlem
Erik Overgaard Vråvej 9, Vrå, 8830 Tjele 30485291 overgaard.erik@gmail.com	Tjele på Tværs
Mette Broberg Bøgedalen 17, Vammen, 8830 Tjele 22305453 mette0broberg@gmail.com	Suppleant, Arkivleder

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv

Tjelevej 8 - Ørum - 8830 Tjele
tlf: 23280723
e-mail: info@tjelearkivet.dk
www.tjelearkivet.dk
Åbent hver mandag kl. 14 - 17
(Ferielukket i juli måned)

GENERALFORSAMLING
TJELEEGNENS LOKALHISTORISKE FORENING
Mandag den 16. februar 2026 - kl. 19.00
Vorning Forsamlingshus, Vorningvej 97, 8830 Tjele

Dagsorden iflg. vedtægternes § 6:

1. Valg af dirigent og skriftfører
2. Beretning for året 2025
   a. Lokalhistorisk Forening - v/Marianne Lybek Witt
   b. Bogselskabet - v/ Marianne Lybek Witt
3. Regnskab 2025
   Lokalhistorisk Forening samt Bogselskabet - v/Per Vester
4. Budget 2026 og fastlæggelse af kontingent. - v/Per Vester
5. Arbejdsplan for år 2026 - v/Marianne Lybek Witt
6. Indkomne forslag.
7. Valg af bestyrelse, suppleanter og revisorer – jfr. § 8
   På valg til bestyrelsen er: Per Vester, Lis Jensen, Jan Dalsgaard Johannesen
   Bestyrelsessuppleanter: Mette Broberg
8. Eventuelt.

Efter generalforsamlingen vil **Inger Flarup** holde et foredrag om folk og forhold i Vorning, som de var i 1950erne, da hun kom til egnen.

Det var dengang gårde kunne fremstå uden hverken egentlige køkkener og badeværelser; afløb og rindende vand var dengang ikke alle beskåret. Til gengæld var der tre købmand og en snedker, der ved siden af lavede ligkister og fungerede som bedemand. Der var smede, lærere, murere, vognmænd, postbude, frisører, sparekasse, en enkel kommunist (!!) og et aktivt foreningsliv omkring forsamlingshuset. De kvinder, der var nødt til det, ernærede sig som kogekoner, rengøringsassistenter og syersker. Og egnens ungdom, der arbejdede som piger og karle på de mange landbrugsejendomme omkring Vorning, kunne da sagtens forsamle sig i et kyllingerugeri....der var jo gratis varme om vinteren.

Inger Flarup er 94 år og er en spændende lokal fortæller.

Sæt kryds i kalenderen: 19.marts 2026 klokken 19. Se mere og find kontakt på https://vammen-sogn.dk/

Lokalhistorisk aften i Vammen Kultur- og Forsamlingshus:

Barn og Ung i Vammen gennem Tiderne

En aften om livet som barn og ung i Vammen gennem tiderne. En aften med oplæg efterfulgt af kaffepause og *Johannesens Forsamlingshus*, hvor ordet er frit til at dele oplevelser og minder med Jan som mikrofonholder.

Er der nogen, som har ting, fotos eller billeder til en lille udstilling, så henvend jer meget gerne!

Vi ser frem til en livlig aften i det tidlige forår, hvor vi deler småt og stort om livet som barn og ung i Vammen gennem tiderne.

Sæt også kryds allerede nu i kalenderen: den 27. august 2026 kl. 18:30, hvor næste lokalhistoriske gåtur i Vammen starter ved Kroen og går mod vest forbi mejeri, skole, stadion og meget andet.

Vammen Lokalhistoriske Gruppe og
Vammen Kultur- og Forsamlingshus

Det startede skidt - men endte godt!

Teknikken drillede, da Jess-Ole Jensen fra Skals i november måned i Løvel forsamlingshus skulle fortælle om straffefangerne i Kølsen.

Mange kloge hoveder forsøgte at få teknikken til at virke, og endelig lykkedes det at få billeder på lærredet. Men ingenting er så skidt, at det ikke er godt for noget. Så fik vi alle lejlighed til at få en ordentlig snak med sidemanden, hvilket mange benyttede sig af.

Da Jess-Ole Jensen endelig kunne komme i gang, fortalte han om de mange straffefanger fra Horsens tugthus, der i årene 1907 til 1936 gravede mergel i Kølsen enge. Han fortalte om det hårde slid, om deres liv i lejren og om den betydning, det fik for bønderne på de magre hedejorde, at de fik tilført mergel.

Det blev alligevel en hyggelig og berigende aften for de ca. 50 personer, der var mødt frem.

Jonna Bach

Mere mergel

Det var ikke kun i Kølsen, at man gravede mergel. Rødding-Løvel-Pederstrup Mergelforening henvendte sig til Hedeselskabet. Herunder et brev fra Jens Vesterby i Løvel.

Til Det danske Hedeselskab

Da det er blevet herv. Mergelforening meddelt, at der på Finansloven nu er bevilget Hedeselskabet et saa stort Beløb til Anskaffelse af Mergelspor m.v., at Rødding-Løvel-Pederstrup Mergelforening kan vente i en nær Fremtid at faa sit længe nærede Ønske opfyldt om Mergeltransport pr. Sporbane fra Mergellejet i Ejstrup, tillader man sig herved at forespørge, om man snarest, i alle Tilfælde inden Vinteren med det ærede Selskabs Medvirkning, kan foretage de nødvendige Forberedelser til Merglens Transport nemlig: Sporliniens Afstikning og Regulering, Mergelgravens Planlæggelse, Bestilling af Spor, Tipvogne og Lokomotiv til Levering i Febr. eller Marts 1912, Andragende om Tilladelse til at føre Sporbanen over Skalsaa og Viborg-Aalborg Landevej, Ordning af Lån m.m.

Snarest ventende det højtærede Selskabs Svar, tegner

Løvel, den 14/5 1911

Ærbødigst p.b.v.

J. Vesterby

Karen Vesterby

Mergellejet i Ejstrup

Find mange flere billeder og historier om mergelbanen på websiden *Pederstrup Historie* - søg på *Mergelbanen.*

Skulle I få lyst til at besøge selve mergellejet, skal I tage markvejen til venstre, når I - fra Løvel - lige er kommet over Ejstrup Bro. Så kommer lejet på højre hånd et par hundrede meter inde. Der er ovenikøbet opsat en info-tavle på stedet. Derfra går en trampesti gennem lejet og op til Ejstrupvej.

Skulle bentøjet ikke være til en spadseretur i det kuperede terræn, kan man på GoogleMaps tage en virtuel tur gennem lejet.

ARKIV-nyt

Af Per Vester og Mette Broberg

Vi har nu et stykke tid haft tjansen som arkivledere. Vi åbner arkivet på Tjelevej i Ørum hver mandag. Vi er så heldige, at en del frivillige også møder ind og giver en (stor) hånd med.

Vi kaster os over både store og små opgaver. Registrering af diverse materiale er en af de store. Det er både materiale, vi løbende får ind, men også noget, vi har liggende på hylderne. På hjemmesiden Arkiv.dk kan alle se, hvad vi får registreret.

Vi har i december måned fået en bogscanner stillet til rådighed fra organisationen Danskernes Historie Online.

Vi kan nu scanne og offentliggøre bøger, der er udgivet på vores egn. Hvis man går ind på hjemmesiden Danskernes Historie Online vil man finde en sand guldgrube af oplysninger. Er man heldig måske også om ens egen familie.

Vi er gået i gang med en modernisering af vores hjemmeside, så det bliver endnu lettere og mere overskueligt at dykke ned i Tjeleegnens rige historie.

Formålet med opdateringen er ikke at ændre på det indhold, I kender, men derimod at give det en mere tidssvarende ramme. Vi ønsker, at siden skal være lettere at bruge – uanset om du leder efter oplysninger om en bestemt ejendom, arkivets samlinger eller vil vide mere om det generelle arbejde med lokalhistorien.

I løbet af de kommende måneder vil du opleve, at hjemmesiden løbende ændrer udseende og opbygning. Vi har valgt en glidende overgang, så vi kan finpudse de enkelte dele undervejs.

Det betyder for dig:

- Velkendt indhold: Alt vores eksisterende materiale er stadig på hjemmesiden.
- Bedre overblik: Designet bliver mere rent og moderne.
- Brugervenlighed: Det bliver lettere at finde det, du søger.

Du kan følge med i arbejdet på hjemmesiden *Tjelearkivet.dk*

Vi håber på jeres forståelse for, at der kan være enkelte ting, der flytter plads, mens vi bygger om. Vi glæder os meget til det færdige resultat , og vi håber, at hjemmesiden fortsat vil være et nyttigt værktøj for alle med interesse for vores lokale rødder.

Sidst men ikke mindst får vi en god snak med gæsterne på arkivet og med de frivillige. Vi kan kun opfordre interesserede til at komme en mandag eftermiddag og deltage i snakken over en kop kaffe.

Vi glæder os til et nyt godt år på arkivet

Holdet på Arkivet den 5. januar. Fra venstre: Erik Overgaard, Jan Johannesen, Marianne Lybek Witt, Lis Jensen, Per Vester, Kirsten Møller, Karen Vesterby, Mette Broberg og Leo Skov. Kirsten har påtaget sig en meget vigtig rolle på Arkivet: De fleste mandage kommer hun med herlig hjemmebag og er med på opvaskeholdet. Tusind tak, Kirsten. Fotografen er Jørgen Dalager.

Hartkorn

Man skal ikke arbejde ret længe med landbrugsejendomme i lidt ældre tid, før man bliver nødt til at forholde sig begrebet "hartkorn".

Af Erik Overgaard

Det er et målesystem, som blev indført af den enevældige konge i 1660'erne og var i brug indtil 1903. Formålet var at fastsatte værdien af landbrugsjord og andre indtægtsgivende aktiviteter i Danmark for at skabe et ensartet grundlag for beskatning.

Navnet "hartkorn" betyder "hårdt korn" og refererer til rug og byg, og det angives i tønder (tdr) = 8 skæpper (skp) = 32 fjerdingkar (fdk) = 96 album (alb). Sagt på en anden måde er en tønde "hartkorn" ca. 139 liter eller 100 kg. Alle landbrugsprodukter kunne omregnes til hartkorn. Fx skal der 16 vognlæs enghø til en tønde hartkorn i skat, 12 gæs, olden i skoven til 24 svin eller to tønder havre. Meget kunne altså *slås i hartkorn.*

Begreberne "tønde hartkorn" og "tønde land" er nemme at rode sammen. Der er den sammenhæng, at der skulle (og fortsat skal) cirka en tønde korn til at tilså en tønde land (= 5516 m2 eller 0,55 hektar), men ellers er det jo vidt forskellige størrelser. (beskatningsgrundlag og areal).

Konkrete eksempler på hartkorn:

Vammen Præstegård: I 1887 sættes den til 6 tdr, 4 skp, 3 fdk og 1 1/4 alb. Det skulle være den skattemæssige værdi af 75 tdr ager, 30 tdr eng og mose + noget have, vej og gårdsplads.

Hele Løvel Sogn blev i 1906 sat til 111 tdr hartkorn fordelt på 95 tdr på 36 gårde og 16 tdr på husmandssteder. Arealet var knapt 3000 hektar.

Tjele gods bliver i 1858 sat til 59 tdr hartkorn + 7,6 i skov iflg. websiden danskeherregaarde.dk. Dertil kommer ikke mindre end 392 tdr fra fæstegårde.

Enheden sikrede at gårde eller landsbyer var mere sammenlignelige. Kongemagten eller godsejerne handlede og opgjorde jo hele landsbyer ad gangen. Således også på vores egn.

Knud Erik Riisager har været igennem *"Danmark. En historisk-topographisk Beskrivelse. Anden Deel. Jylland"* af L. Both, 1872. Den er med gotisk skrift, men Riisager har været igennem hele bogen og har

L. Both: DANMARK, 2. del, Jylland. 1872.

	Areal i td. land	Sognets hartk. i td.	Antal td.land til 1 td. hartk.
Rødding sogn	5371	124	43,30
Løvel sogn	5321	111	48,00
Pederstrup sogn	2119	50½	41,96
Vammen sogn	3929	119	33,00
Bigum sogn	1692	50½	33,80
Lindum	3813	107	25,00
Tjele sogn	4149	151½	27,30
Vinge sogn	1352	56½	24,14
Ørum sogn	3841	150	25,60
Viskum sogn	3416	118	29,00
Vejrum sogn	2411	67	36,00
Vorning sogn	4324	186	23,25
Kvorning sogn	2561	128½	20,00
Hammershøj sogn	2482	121	20,50

trukket disse data ud af bogen:

Den fede jord ligger tydeligt mod øst og den mere sandede jord mod vest i Gl. Tjele kommune. Kvorning har den bedste jord med kun 20 tdr land til en tdr hartkorn; skarpt forfulgt af Hammershøj Sogn med 20,5 tdr land. I Løvel Sogn skal der over det dobbelte areal til for at avle det samme som i Kvorning.

På de allerbedste jorde på øerne skulle kun godt seks tdr. land til én tønde hartkorn, mens der skulle 45 til i Ringkøbing Amt. Landsgennemsnittet var 18 tdr. land/tdr. hartkorn

Vurderingssystemet tog ikke hensyn til beliggenheden, hvilket i forbindelse med den tekniske udvikling medførte, at de dårlige jorders værdi ved opdyrkning, transportanlæg m.v. steg stærkt, uden at dette medførte takstændring og følgelig heller ikke skatteforøgelse. Hartkornsskatten blev derfor utidssvarende, hvorfor man i 1903 vedtog loven om ejendomsskyld, hvilket betød en fuldstændig ophævelse af hartkornet som grundlag for skatter til stat

Søren Madsen Bødker, Østergård, Vejrumbro på markarbejde

En dreng i skoven

– En dramatisk ferie i Lindum Skov

Af Mette Broberg

Jens Aage Niels Broberg Jensen blev født i 1890 i Sjørslev - søn af Niels Christian Jensen og Ane Kirstine Broberg. Hans farfar, Jens Laursen, var træskomand, og også hans far Niels Christian kom fra denne håndværkertradition. Træskomændene var en del af det jævne, hårdtarbejdende folk, der levede af traditionelle håndværk og små indkomster.

Træskomager Søren Hansen i Haarup ved Silkeborg

Da Aage var seks år gammel, fik han sin første store oplevelse uden for hjemmet i Sjørslev. Året var omkring 1897, og han blev taget med til Lindum Skov af sin farfar, træskomanden Jens Laursen. Her havde farfaren lejet sig ind hos en skovløberfamilie. Det blev ikke blot en ferie; det blev et af de stærkeste minder fra hans barndom.

Træskomændene – håndværkere af en svunden tid

Aages slægt på farens side havde i generationer levet af træskomagerfaget. Farfaren arbejdede som træskomand i Demstrup, hvor Aage som 3-årig første gang havde været på besøg. Store dele af hans erindringstekst er en udførlig, næsten håndværksmæssig teknisk beskrivelse af, hvordan træskomandens arbejde foregik:

Indkøb af bøgetræ på skovauktion om efteråret. Træet blev købt "på roden", og fældet af træskomanden selv. Vinteren fra oktober til maj var sæsonen, hvor 4 –5 karle arbejdede fra kl. 6 morgen til kl. 9 aften.

Hver del af processen – savning, kløvning, grovtilhugning, udhuling, og den afsluttende afpudsning ved tællehesten – var et præcisionsarbejde udført i håndkraft og ofte ved skæret af værkstedslampen.

For Aage var denne verden dagligdags. Træ, økser, båndknive og træskokarle var en del af hans opvækst, og netop derfor fik turen til Lindum Skov en særlig betydning. Her så han, hvor træet kom fra, og hvordan farfarens liv og arbejde også var bundet til skoven.

På ferie i Lindum skov – en drengs første store rejse

Da farfaren midlertidigt arbejdede i Lindum Skov, fik Aage lov at komme på en 14 dages ferie. For ham var det en helt ny verden. Det begyndte allerede med toget: "For mig var det en lang rejse fra Rødkjærsbro til Sdr. Onsild station." Han var aldrig før rejst så langt hjemmefra.

Farfaren havde lejet et værelse og et værksted hos en skovløberfamilie i Lindum Skov. For Aage var mødet med denne familie og deres daglige rutiner et vindue til en barsk, men hjertevarm hverdag:

"Det var meget flinke folk, og jeg havde det som hjemme, deltog i familiens daglige liv, der for mig var en ny og righoldig oplevelse."

Ejendommen lå i kanten af skoven, og en vej førte ned til familiens eng ved Skals Å. Her fulgte Aage om morgenen med skovløberen:

Ud med køerne, ud at tømme ålekroge i åen, og hjem med fangst af ål og gedder. Aage husker, hvordan de "fangede nogle få pæne ål, og en gang var der to gedder på ca. 1 kilos størrelse."

For en dreng på seks år var det ren skattejagt i den tidlige morgenluft.

Skovbranden – et uhyggeligt syn

Midt i idyllen kom den oplevelse, der brændte sig dybest fast: en voldsom skovbrand. På vej hjem fra engen så de en dag røg og flammer stige op mellem træerne.

"For mig så den meget dramatisk ud, og ilden sprang fra træ til træ," skriver Aage. Han husker især synet af brændende graner: "i lys lue med en voldsomt knitrende lyd." Skovløberen advarede ham mod at komme for tæt på.

Snart kom folk løbende fra Lindum og de omkringliggende huse. De slog med grønne grangrene, huggede grene af og gravede render for at standse flammerne. Aage mindes, at branden "varede lang tid, ca. 3-4 timer," og at han længe efter "drømte flere gange om nætterne efter den oplevelse."

Med farfar i skovens dyb

Men Lindum Skov blev for ham også forbundet med noget positivt og trygt. Efter branden fulgte han farfaren længere ind mellem de høje, slanke bøgetræer nær skovridergården – de træer, som de skulle fælde og forarbejde.

Aage havde netop fået sin første økse i fødselsdagsgave og havde taget den med. Det var første gang, han fik lov at være med til arbejdet. "Jeg nød rigtig disse ture i skoven," skriver han, og man mærker tydeligt hans stolthed. Farfaren fældede træerne, savede toppen af og sorterede de kraftige kævler, mens Aage hjalp "så meget som jeg kunne."

Besøg hos skovarbejderne

Hjemturen til Sjørslev blev også en oplevelse. På vej til Onsild skulle farfaren aflevere færdige træsko til folk i skoven. Aage kom ind i flere af deres huse, som han beskriver som meget enkle: stampede lergulve, hvidkalkede vægge, små vinduer og en bænk ved langbordet. Alligevel blev de budt varmt velkommen: "Vi blev budt på et krus øl af konen."

Det var beskedne hjem, men fulde af gæstfrihed.

Hjemkomsten – og farfarens sidste tid i skoven

Kort efter flyttede Jens Laursen permanent hjem til Aages familie. Arbejdet under de primitive forhold i skoven var blevet for hårdt for ham.

Aage husker, hvordan farfaren herefter tilbragte mange aftener i værkstedet, hvor naboer og træskokarle kom forbi for at diskutere politik, religion og "særlig Aakjær," eller synge fædrelandssange, hvis ingen kom forbi.

Men selv denne varme fællesskabstid kunne ikke overstråle det, Aage følte, da han vendte hjem fra sin første store rejse: "Det var dejligt at komme hjem til mine andre 3 søskende, og særligt husker jeg den kærlige modtagelse, jeg fik af min kære og kærlige mor."

Den Unge træskomager. Maleri af Henry Tanner 1895

Et barns blik på en svunden tid

Aages ferie i Lindum Skov er ikke blot en sød barndomsfortælling. Det er et indblik i en verden, der i dag er forsvundet: træskomændenes håndværk, skovens liv, skovløbernes hverdag og de beskedne forhold, som mange familier levede under.

Alt sammen set gennem øjnene på en lille dreng, der for første gang trådte ind i den store skov – og kom hjem med minder, der fulgte ham resten af livet.

Kilde, hvorfra også citater stammer:

Broberg, Jens Aage Niels: Træskomænd - Mine første erindringer. I: Brudstykker fra Blicheregnen, Blicheregnens Museumsforening Årsskrift 1996

A will sateme handl` i æ Brugs

Det var ordene fra skomageren, der som den første kunde kom ind i Brugsen i Løvel i 1890, da den åbnede for 135 år siden

Af Jonna Bach

I april 1890 afholdtes der stiftende generalforsamling til oprettelse af en ny brugsforening i Løvel. Bestyrelsen blev valgt med Thomas Vesterby som formand, Niels Pedersen blev kasserer og Niels Kvorning, Jens Sørensen og Niels Frederiksen som bestyrelsesmedlemmer. 30 mand underskrev sig som solidarisk ansvarlige medlemmer, men allerede i 1898 var der 92.

Den 1.maj 1890 kunne man åbne den første brugs i Løvel. Det var i lejede lokaler i skomagerens hus midt i hovedgaden (Tinggade), men allerede i 1896 overtog man ejerskabet af huset og det fik nu navnet: **"Løvel og Omegns Brugsforening"** - et navn der blev bevaret indtil lukningen i 1987.

Laura og Peder Bust foran Brugsen i 1898

Den første uddeler var den 28-årige Peter P. Bust. Han var søn af Hans og Ane Bust og opvokset på slægtsgården Esgildgård i Løvel. Han var uddeler fra 1890 til 1901.

Michael Kvorning

Den næste var Michael Kvorning, han var uddeler fra 1901-1904. Han var søn af krigsveteranen Jens Kvorning, Løvel, og kom fra en stilling som uddeler i Onsild, men rejste igen efter få år til en uddelerstilling i Rødding. Han blev siden forsikringsinspektør i Viborg.

I 1898 blev der bygget et nyt pakhus og tørvehus, og man begyndte med grovvarehandel. Forretningen er siden blevet udvidet og moderniseret adskillige gange.

I 1904 tiltrådte Anton Hansen. Han giftede sig i

Marie og Anton K. Hansen

1906 med Marie Pedersen fra Linå. Efter 11 år rejste de til Knarreborg på Fyn.

Postkort med interiør fra Løvel Brugsforening i 1906,

De efterfulgtes af Schmidt-Jensen, men han var kun uddeler i Brugsen i 4 år.

I 1919 kom Marie og Jørgen Nielsen til. De var begge to købmandsuddannede, men det var vanskelige år lige efter 1. verdenskrig. Uddelerparret klarede udfordringerne, og i 1930 var man klar til en større udvidelse.

Brugsen i Løvel. Ukendt årstal)

Der blev bygget ny beboelse til uddelerparret samt nyt lager. Ovenpå blev der lavet værelser til personalet. Butikken blev udvidet, så man også kunne sælge manufaktur. Jørgen Nielsen døde i 1936, men Marie fortsatte alene til 1940, hvor Søren Glerup blev ny uddeler.

Foto fra 1959 med Brugsen i midten og foderstofbygningen til højre. (foto: Danmark set fra luften)

Det blev igen en vanskelig periode under og lige efter 2. verdenskrig, men igen lykkedes det at komme igennem krisetiden uden alt for store tab. Efter krigen begyndte de gode og stabile tider for Løvel Brugsforening.
I 1952 besluttede bestyrelsen at købe en grund af Margrethe Møller på den anden side af Tinggade og der lod man opføre et grovvarelager. Det solgte man igen i 1975 til DLG.

Det var også i 1975, der blev bygget ny butik, og noget af den gamle butik blev til lager. Der var ikke længere beboelse til uddelerparret, og Søren og Kamma planlagde deres pension og byggede hus på Engvej. 1. januar 1978 gik det afholdte par på pension efter 38 år i Løvel Brugsforening.

Brugsens lange dødskamp!

Der var 29 ansøgere til stillingen som uddeler efter Glerup, og valget faldt på den 26-årige Erik Skyum. Han var udlært i Brugsen i Hjermind og havde arbejdet både i Løgstrup og Frederikshavn, men det blev kun til 2 år i Løvel.

Efter ham kom Elly og Bent Jensen, men de blev kun et år, og siden har flere personer uden det store held forsøgt sig som uddelere. Nævnes kan Jens Ørregaard, Bjarke Kjær Hansen og Stig Kjærgaard. Den sidste uddeler var Birgit Farcinsen.

Da Glerup fratrådte som uddeler i Løvel Brugsforening var forretningen i god gænge, men trods den nye butik lykkedes det aldrig at tiltrække et stabilt personale, og omsætningen gik langsom tilbage, for til sidst i 1987 at lukke den næsten 100-årige Brugsforening i Løvel for altid.

Bygningerne har siden stået delvis tomme, eller været lejet ud i kortere eller længere perioder til lager eller mindre værksted.

Efter købmanden på Gl Ålborgvej lukkede for 2½ år siden har en gruppe borgere i Løvel arbejdet på at få en købmandsbutik til byen igen. Der er samlet mange penge ind, der er søgt finansiel støtte ved fonde, og mange frivillige har lagt et stort arbejde i renoveringen og istandsættelse af lokalerne i den tidligere Brugs, og 7. nov. 2025 kunne den gamle Brugs genopstå som ”Min købmand”

Den nye købmandsbutik i Brugsens gamle lokaler i Løvel. Foto: Bjarne Kristensen

HMS Black Prince skydes i sænk. Foto fra Seawar Museum

Bulder og Brag

Danmark blev ikke direkte en del af Første Verdenskrig, men krigen satte mange spor - også lokalt. Hør bare: (Trekroner er området mellem Tjele Gods, Formyre og Aarhus Universitet.

Af Erik Overgaard

Til vort hjem i Trekroner hørte der ca. en tdl. granskov. Farfar kom, for sammen med far, at fælde nogle små træer. Bedstefar skulle bruge nogle stykker til sin hønsegård, og vi skulle også selv have noget granris til komfuret. Jeg var med og syntes, at der var mange spændende fugle at se på. Pludseligt siger far: "Hvad er mon det, der dundrer? Er det torden?" Men da bulderet så fortsatte i én uendelighed, og de to gamle ikke syntes, at der var tordenluft, lagde bedstefar sig ned og med øret mod jorden, siger han så efter en tid: "Det er kanoner". Far Anders og jeg lagde nu også øret ned mod skovbunden, og det var som om jorden rystede. Bedstefar og far blev nu meget stille, og udvekslede bekymrede bemærkninger om krigen, og de var nu bange for at tyskerne var i gang med at besætte hele Danmark, og at kanontordenen muligvis kom fra et sted nede i Midtjylland.

Sådan står det skrevet i ***Tre livsfortællinger - for at gi` nye generationer rødder.*** Det er Benny Nedergaard fra Møldrup, som er bagmand for, at fortællingerne er kommet på Tjele-arkivet. Over mere en 300 sider udfolder han sin egen families historie, og holder den hele tiden op mod den store historie ude verden.

Således også her, hvor det kæmpestore "Jyllandsslag" lod sig høre og mærke helt inde i Midtjylland. 58 store slagskibe og krydsere duellerede i 12 timer ude i Nordsøen/Vesterhavet, og da det var slut lå 25 skibe på havets bund og 8645 britiske og tyske søfolk havde mistet livet. Slaget endte uden nogen egentlig vinder.

Besøg eventuelt *Sea War Museum Jutland* i Thyborøn, hvor den grufulde historie foldes ud. Der er anlagt en tankevækkende mindepark, som består af store granitblokke, der er formet som skibsstævne og hver især repræsenterer et af de sunkne skibe.

Slaget kunne høres mange steder:

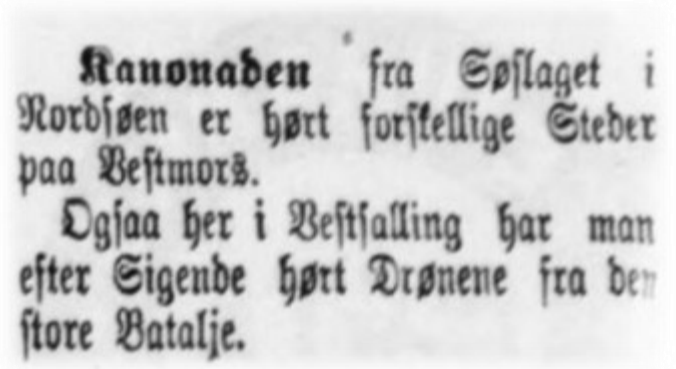

Kanonaden fra Søslaget i Nordsøen er hørt forskellige Steder paa Vestmors.

Ogsaa her i Vestsalling har man efter Sigende hørt Drønene fra den store Batalje.

Skive Folkeblad 3/6 1916

Benny Nedergaards grundige fortælling kan I finde på https://arkiv.dk/pdfviewer/viewpdf?originalId=c0441be6976e45099200d8a11f77b6e1

Det kan synes mærkeligt, at vi sætter disse alenlange internetadresser ind i bladet, for hvem orker at taste så mange tegn? Vi gør det, fordi bladet også kommer til at ligge digitalt på Tjele-Arkivets webside, hvor de er umiddelbart klik-bare.

Del af mindeparken i Thyborøn

Energikilder før vind og sol

I disse år diskuterer vi livligt, om vi skal have energi fra vindmøller, solceller, biogas eller noget helt andet.

Af Per Vester

Tidligere i historien har vi været i situationer, hvor vi ikke havde noget valg. Under 2. verdenskrig var det ikke muligt at importere kul og olie for at få strøm i stikkontakten og holde industriproduktionen i gang.

På landets mange mejerier blev der derfor brugt tørv til varmeproduktionen. Man måtte bruge de energikilder, man kunne finde i nærheden. Tørvegravning og -produktion fik et vældigt opsving. Tørv er rester af træ og planter, der har ligget under pres i jorden i rigtig lang tid. Ligger tørven længe nok bliver den til brunkul og stenkul. I Danmark har det været tørv, der har været nemmest at få fat i.

Mange gårde har engarealer, hvor det har været muligt at producere tørv. Når man fik skrabet muldjorden væk, kunne man være heldig at finde et tykt lag tørv nedenunder. Med almindeligt håndværktøj kunne man skære tørven i blokke, få den op på marken og lade den tørre i solen. Så var det nemt at få den kørt de få kilometer hjem til gården, hvor den kunne brændes af i kakkelovnen.

For at erstatte importeret kul var der behov for at få en meget større tørveproduktion og få tørven bragt ind til byerne, hvor den kunne bruges til at producere strøm til industrien.
Handelsmænd satte produktionen i system og ansatte arbejdere til at grave tørven op og få den transporteret rundt i landet, hvor behovet var størst. Der blev anlagt jernbanespor udelukkende for at kunne køre tørven frem med tog. Flere steder blev der bygget barakker til arbejdere og værksteder, så materiellet kunne vedligeholdes.

Kort tid efter krigens afslutning kom der igen gang i importen af kul og i stigende grad olie. Tørveproduktionen gik langsomt nedad for helt at slutte i 1950'erne.

Mange steder kan man i landskabet se tørvemoser. Nogle steder i form af større eller mindre søer. De ses tydeligt, når man kører gennem Lille Vildmose. På vejkort kan man se navne som Mosevænget, Mosegård og Moseparken. Alt sammen tegn på, at der har været moser i nærheden med mulighed for tørvegravning.

I dag indgår mange af arealerne i lavbundsprojekter. Hvis tørven kommer i forbindelse med luften dannes der CO_2. Ved at lade tørven stå under vand sættes denne proces i stå.

Så bearbejdning af tørvearealerne kan sammen med etablering af vindmøller og solceller påvirke naturen og måden, vi kan komme til at leve på.

Al produktion af energi påvirker vores natur og levevis. Men tørvegravning er der nok ingen, der ønsker sig tilbage til.

Klip fra nettet, der viser, hvordan såvel kvinder som mænd tog deres tørn i tørv.
Mænd gravede tørvene, og kvinder stablede dem, så de blev tørre inden vinter.

Tørvestrid i Pederstrup for 110 år siden

Indtil 1915 skulle alle ejendomme i Pederstrup Sogn bidrage med tørv til skolen i Pederstrup. Det blev afløst af en ordning, så skolen fik et beløb til køb af tørv. Nu var det sådan, at seks ejendomme i Pederstrup havde en tinglyst ret til at grave de tørv, som de skulle levere til skolen, i skolens tørvegrav. Og så har vi balladen!

Af Jørgen Dalager

Det var ejendommenes størrelse og ejernes økonomi, der afgjorde, hvor mange tørv, man skulle levere , i alt 28.462 stk. om året.

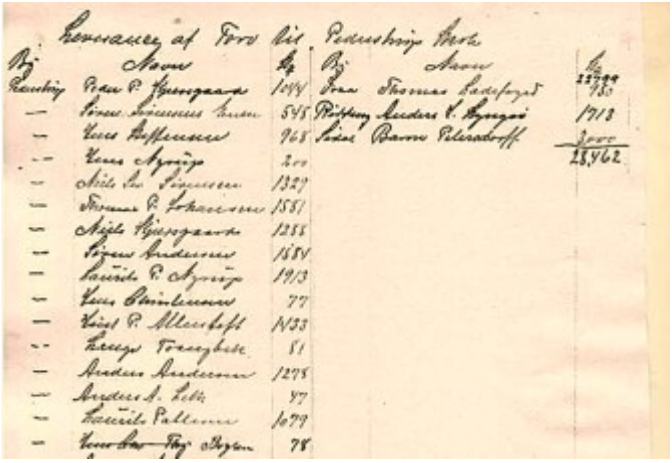

Umiddelbart ville det jo blive opfattet som en økonomisk og arbejdsmæssigt lettelse for alle.

Men nu kom fire gårdejere og to boelsmænd på banen. De mente bestemt, at de skulle tildeles et beløb for de tørv, de havde haft ret til at grave i skolens tørvegrav: *Vi vil ha´ betaling for det, vi før skulle levere!!*

De skrev derfor et brev til Herredsfuldmægtig Krarup med følgende ordlyd:

Vi undertegnede har Tinglyst Skøde paa at have Ret til i den Skolelærerembedet tillagte Kærlod – at skære det antal tørv som vi in natura skal levere bemeldte embede, tilbyder herved – nu da Levering af Tørv (er afløst) in natura – at fraskrive os denne Ret, når bemeldte Embede herfor vil yde os en aarlig Erstatning i 10 Aar (indtil 1925) a´ 2 Kr. pr. 1000 Stk. tørv.

Striden blev de næste to år behandlet af diverse myndigheder. Såvel stiftamtmanden, sognerådet, provstiet og herredsfuldmægtigen udtaler sig om sagen.

Det er klart, at I ikke kan læse ovenstående, men når I finder bladet på hjemmesiden og klikker på linket forneden på denne side, så kan I se brevene.

De seks gård- og boelsmænd holdt fast i deres krav. Stiftamtmanden foreslog et forlig, hvor bønderne de kommende 20 år skulle have 2 kr. pr. 1000 tørv. Udgiften skulle deles mellem sognet og skolelærer Dalum.

Sognerådet accepterede ikke forslaget, men for fredens skyld og *for at undgå yderligere trætte* foreslog degnen at betale 8 kr. årligt i 10 år til deling mellem de seks mænd i forhold til det antal tørv, de tidligere måtte grave i skolens tørveskær.

Så skulle man jo tro, at striden var ovre, men nej. Lærer Dalum må henvende sig til sognerådsformand Niels Andersen, Batum: *Ja, det gik som jeg sagde, at de graver tørv derude.* De beder Dalum slå græsset inden, men han nægter, da Amtet har fastslået, at de seks bønder ingen som helst ret har til tørveskæring på skolens lod; og da slet ikke til eget brug. Dalum skriver derfor:

Jeg vil herved anmode dem om hurtigst muligt at tage Affære, da det er Sogneraadets Pligt at værne om embedets Rettigheder i saadanne Tilfælde.

Pederstrup Skole den 20/6 1916

Venligst Dalum

Hvordan stemningen har været i Pederstrup efter dette, melder historien desværre ikke noget om.

Da, det ikke har været muligt at vise læsbare kilder i denne artikel, kan man på vedhæftede fil læse disse kilder.

Sogneaftener – Pederstrup historie

Mormor – hvad er et posthus?

Hvis ikke man allerede har hørt spørgsmålet, varer det nok ikke længe, inden det kommer. 1. januar stoppede *postvæsenet* med at bringe breve ud. Der var simpelthen ikke ret mange breve at køre ud med længere.

Af Per Vester

Igennem flere år er de fleste posthuse blevet lukket.

Men det er ikke længe siden, at der blev åbnet nye. Lørdag den 29. oktober 1988 åbnede et helt nyt posthus på Rådhus Allé i Ørum. Det skete med deltagelse af både en postmester, en postbestyrer og

Postbestyrer Jytte Hansen, Postmester Leon Pedersen og Borgmester Jens Jørgen Therkildsen

selvfølgelig et postorkester. For at markere det historiske var postuniformer og postdiligence fundet frem fra gemmerne.

Nu skulle det moderne postvæsen tage form. I samarbejde med arbejdsformidlingen havde man endda oprettet et lokalkontor, hvor befolkningen kunne se jobopslag og bruge en direkte telefonforbindelse til arbejdsformidlingen i Viborg.

I de næste år var der livlig aktivitet i det nye posthus. Men brevmængden faldt, og folk betalte i stigende grad deres regninger via betalingsservice og internet.

I 2013 var det slut med posthuset. Det blev lukket og de sidste aktiviteter blev flyttet til de lokale dagligvarebutikker.

Tidligere var der posthus på Tjelevej 8 i den gamle stationsbygning. Det er her Lokalhistorisk Arkiv har hjemsted i dag.

Jernbanedriften blev indstillet i 1966, men der var postekspedition indtil 1988, da det nye posthus blev bygget. Postbestyreren havde også sin bopæl på stedet. Det er usikkert, hvornår der oprindelig blev indrettet postekspedition, men den lidt mærkelige klump , som I dag rummer Arkivets mødelokale blev bygget på i 1972.

Postekspeditør Jytte Hansen betjener Dorthe Kahr. Ved skrivebordet ses Ellen Møller. Året er 1987.

Svend Haakon Jensen har skrevet en artikel om forretninger og håndværkere i Ørum, og her fremgår det, at der tidligere har været et poststed i en bygning, der rummede både kro og købmandsbutik. Den skulle have ligget ud mod hovedvejen, hvor der i dag er parkeringsplads/kirkegård i Ørum. Måske er det i virkeligheden den købmandsgård, som ligger der i dag, om end med andre funktioner.

Svend Haakon anfører, at der har været et fæstebrev i midten af 1800-tallet, idet kroen tilhørte Tjele Gods, og her lyder det:

Postsækken fra Tjele skal han modtage fra og aflevere til den forbirejsende postkarl, som fører posten mellem Viborg og Randers, ligesom han også skal modtage og aflevere de løse breve, der leveres ham.

Det er måske Ørums første postkontor, som senere flytter til stationsbygningen og sluttelig til Rådhus Allé. Nu skal man så i Brugsen.

Så ringen er sluttet – det er igen dagligvarebutikker, der tager sig af breve og pakker.

På Arkivet har vi mange billeder, som vi ikke ved, hvor kommer fra, og hvor vi ikke kender personer eller bygninger. Her kommer tre eksempler. Skulle I kende personer eller bygninger, hører vi gerne fra jer på info@tjelearkivet.dk

Foredrag i Tjele-hallen d. 26 marts kl. 19.00 v/ Helle Juhl:

Husbestyrerinde søges...

I dag kan vi smile lidt af ordet *husbestyrerinde* - det er næsten forsvundet ud af vores sprog. Stille har de lagt forklædet og sat *Nilfisken* i skabet. Men da mor var dreng, havde vi alle hørt om begrebet husbestyrerinde.

Helle Juhl beretter levende om kvindeskæbner. Før i tiden var en husbestyrerinde en nødvendighed. Dengang "kunne" en mand ikke selv vaske, opdrage og tage sig af børn, koge og stryge. En ferm kvindehånd var nødvendig i en ordentlig husførelse. At blive husbestyrerinde var ofte den eneste mulighed for en ugift kvinde med et lille barn for at kunne klare sig og beholde sit barn. Og ikke sjældent kom et ægteskab på tale. Men var lykken så gjort?

Helle Juhl tager udgangspunkt i een af sine mange bøger om emnet. Hun er journalist, en erfaren foredragsholder og har virkelig sat sig ind i tiden fra 1880erne og op til idag.

Vel mødt til en spændende aften, hvor vi - for en gangs skyld - skal høre om kvinderne.

Medlemmer gratis;
50 kr. for ikke-medlemmer